

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ
(1907 - 1944)

Наприкінці 30-х років у центральній Європі виникла гостра міжнародна криза. Над Європою нависла небезпека виникнення другої світової війни. Внаслідок суспільно-політичних обставин склалося так, що Закарпаття, яке знаходилося в центрі Європи, незмінно входило у сферу інтересів різних держав. Незважаючи на складність міжнародної обстановки, Закарпаття (з грудня 1938 р. - Карпатська Україна), де компактно проживало українське населення, виявилось єдиним регіоном, яке вибороло автономні права. Незалежна гілка українського народу здобула можливість у певній мірі проводити власну внутрішню і зовнішню політику, наслідком якої була спроба формування української державності. Останню законодавчо закріпили рішення Союзу Карпатської України 15 березня 1939 р. цей історичний акт слід розцінювати як другий, після невольних змагань 1917-30-х років, етап у створенні української держави. Закарпатські українці довели, що бажають возз'яднання з великим українським народом.

Карпатська Україна постійно відчувала моральну і матеріальну підтримку українців, які проживали в Східній Галичині, різних країнах світу. Уже з часу надання краю автономних прав (жовтень 1938 р.) у Карпатській Україні з'явилася велика кількість членів Проводу Українських Націоналістів, який очолював А. Мельник. На Закарпатті працювали і активно включилися в роботу на різних ділянках суспільного життя М. Колодзінський, З. Косак, Р. Шухевич, В. Курманович, Б. Фрецьона, М. Лопатинський, в. Петрів та ін. Одним із перших з'явився в Карпатській Україні Олег Кандиба, більш відомий під псевдонімом Ольжич, який тут виконував функції керівника культурної референтури ОУН.

Ті нечисленні документи, які вдалося розшукати у фондах державного архіву Закарпатської області, свідчать про велику активність

О.Ольжича в культурному житті краю. Він був одним з ініціаторів створення "Летючої Естради" – організації, яка відповідала за пропаганду національно-визвольних ідей серед місцевого населення. З ініціативи О.Ольжича, У.Самчука, Ю.Горліса-Горського, В.Гренджі-Донського, І.Рощка-Ірлявського, А.Матруса-Карпатського та деяких інших, у Хусті – новій столиці Карпатської України, було створено літературно-мистецьке товариство "Говерля". Товариство видавало одноіменний місячник, редактором якого було обрано О.Ольжича. Завдяки йому Закарпаття відвідали О.Олесь, С.Черкасенко, М.Аркас, Є.Меланик, М.Чирський, М.Михалевич та ін. Хустський театр "Нова сцена" поставив драматичну поему О.Олеся "Над Дніпром".

О.Ольжич не обмежувався проведенням культурно-просвітницької роботи. Він ніс відповідальність за відносини Закарпаття з українською еміграцією в Празі, був членом військового штабу Карпатської Січі. О.Ольжич повністю віддав себе Закарпаттю. "П'ять місяців державного життя Карпатської України, – пригадував він пізніше, – пробігали в нерівних та неспокійних умовах". Однак, сили молодої держави були нерівні в двобої з агресором – гортистською Угорщиною. Близько двох тисяч захисників краю загинули в боях, або були закатовані в фашистських таборах і тюрмах. Заарештували і О.Ольжича. Відомий український письменник У.Самчук пригадував: "З Ольжичем ми знов зустрілися аж 16 березня, але вже в переповненій до краю Тячівській в'язниці, куди він потрапив з цілою групою "культурників"... Його вигляд і настрої віддзеркалював яскраво наслідок пережитого минулих днів. Витягнуте, запале лице, до краю втоmlений погляд, зім'ятій, заляпаній болотом одяг. Але мораль його і всіх нас лишалась незламаною. Три дні нам не давали харчів, але дарма. Ми могли, сидючи отиснуті на брудному помості, не лишень завзято ділитися враженнями пережитого, але і навіть співати "Гей, чи пан, чи прощав" та жарту-

вати, пригадуючи запорозького січовика, який, сидючи на палі, мав казати до свого ката, — поверни мене до тебе задом, бо я не хочу бачити твоєї бридкої ппки...". Завдяки деяким впливовим закарпатським друзям, О.Ольжичу пощастило уникнути в'язничної участі і його звільнили. Покинувши окуповану угорцями територію Карпатської України, він емігрував за кордон. Перебуваючи у Відні, Ольжич виступив з ініціативою опублікувати по свіжих слідах опетоди активних учасників оборони Карпатської України. Так з'явився в 1939 р. збірник "Карпатська Україна в боротьбі", редагований О.Ольжичем, і який сьогодні являє собою бібліографічну рідкість.

Олег Ольжич був одним із перших, хто почав досліджувати історію Карпатської України в 1938—1939 рр. До проблеми він піднімав у статтях "Вояки-будівничі" та "Український націоналізм". Необхідно відмітити, що його думки, висловлені на сторінках названих праць, в основному поділяється сучасними дослідниками історії Карпатської України. О.Ольжич детально описав процес виникнення і діяльності Карпатської Січі, яку так "названо згідно з традицією української історії та останніх визвольних змагань". Він вірно відмітив, що Січ "поставила собі великі завдання націоналістичного виховання та військового вишколу найширших мас українського народу на Закарпатті для служби ідеї української державности". Вона швидко зростала в кількісному відношенні, бо "майже не було села на Карпатській Україні, де не повстала б своя Січ". Проте, найбільочішим питанням був брак зброї, без якої Січ "була не військовою, а тільки спортивно-виховною організацією". Саме відсутність зброї привела до кровопролитних сутичок карпатських січовиків з чеським військом, під час яких загинуло близько сотні українців, і які радикальним чином негативно вплинули на подальший хід українсько-чеських відносин.

О.Ольжич показав, як важко було діяти уряду Карпатської України.

Адже, не припинялися напади угорських і польських терористів, активізувала свою діяльність проугорська "п'ята колонна". Негативно впливали також суперечності в українському таборі. У цьому відношенні актуальними залишаються міркування Ольжича, що "вся історія України – це боротьба двох сил: конструктивної, що окупчує українську потугу, щоб звернути її назовні, і руйнівної, що розпорошує її у взаємному самопожиранні та несе розбиття і розлад. А велид за цим завжди йшло панування чужинців над Україною". Незважаючи на дію подібного роду факторів, український напрямок в краї оправедливо і переконливо переміг: за УНО проголосувало 92,4 відсотки населення (О.Ольжич помилково називає 94 відсотки – М.В.).

15 березня 1939 р. розпочав свою роботу Сейм Карпатської України, ще напередодні його відкриття, 14 березня А.Волошин проголосив самостійність Карпатської України, сповістивши про своє рішення німецький уряд. Шістьом засіданнями Сейму випала доля бути історичними, бо на них були прийняті історичної ваги документи – про незалежність, державний устрій, мову, прапорець, герб і гімн Карпатської України. Тасманим голосуванням був вибраний президент. Ним став А.Волошин. Однак, в ніч з 14 на 15 березня угорська армія вторглася в Карпатську Україну.

О.Ольжич детально описав бої карпатських січовиків і студентської молоді з угорським військом на окремих ділянках фронту (Завлеш, Копаня, Королево, Звалява, Черечин, Рокосово, Аршава, Хуст). 16 березня виснажені в боях січовики, залишали територію краю. Переважна їх більшість закришила перейти кордон Румунії. "В Бичкові, – писав О.Ольжич, – дня 19 березня видали румунам 273 січовиків з десятима старшинами, з того 6 з Головного Штабу Січі. В Тячеві видано відділ 30 душ під командою старшини, що перейшов румунський кордон біля Бедевлі, і менший відділ з 15 душ, яким пробивсь був на румунсь-

який діяв в Україні, як і багато інших членів ОУН, під час поїздки
 1938-1939 рр. в українській Україні був саме той консервативний си-
 лом, про яку писав у своїй статті "Лух Буїни. по сторінках історії"
 він провів все для того, щоб українська Україна вистояла, а після її
 падіння поклав чимало зусиль, щоб про боротьбу боротьбу її захисни-
 ків діяв в Україні.

були незалежно діяли".

діяльність народних мас та діячів праць проводило елементу ство-
 вав організацію української України несе свій вплив націоналізму.
 діяльність організації та зовнішньо-політичних акцій ОУН. Тому так
 "державність української України забезпечується тільки лінійною віль-
 1938-1939 рр. у українській Україні. на його місці переконання,
 О. Ольжич був високу опіку діяльності членів ОУН під час поїздки
 діяльними про діяльність боротьбу ОУН та її партійних діячів".
 діяльність О. Ольжич діяльність, що велить діяльність України живе
 боротьбу. О. Ольжич діяльність, що "в горах переховується партійні
 діяльність з повною окупацією країн, місцеві партійні діяльність на діяльність
 діяльність, задержано в діяльності, де їх катовано діяльність кільках діяльність". ОУ-
 діяльність їх на діяльність. діяльність діяльність, діяльність з діяль-
 діяльність з діяльності в діяльність та діяльність діяльність, що роз-
 діяльність, з діяльність діяльність діяльність. діяльність діяльність
 діяльність діяльність О. Ольжич з діяльність діяльність, що "діяльність діяль-
 діяльність діяльність". на діяльність діяльність діяльність

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ
(1907 - 1944)

Наприкінці 30-х років у центральній Європі виникла гостра міжнародна криза. Над Європою нависла небезпека виникнення другої світової війни. Внаслідок суспільно-політичних обставин склалося так, що Закарпаття, яке знаходилося в центрі Європи, незмінно входило у сферу інтересів різних держав. Незважаючи на складність міжнародної обстановки, Закарпаття (з грудня 1938 р. - Карпатська Україна), де компактно проживало українське населення, виявилось єдиним регіоном, яке вибороло автономні права. Незалежна гілка українського народу здобула можливість у певній мірі проводити власну внутрішню і зовнішню політику, наслідком якої була спроба формування української державності. Останню законодавчо закріпили рішення Союзу Карпатської України 15 березня 1939 р. цей історичний акт слід розцінювати як другий, після невольних змагань 1917-30-х років, етап у створенні української держави. Закарпатські українці довели, що бажають возз'єднання з великим українським народом.

Карпатська Україна постійно відчувала моральну і матеріальну підтримку українців, які проживали в східній Галичині, різних країнах світу. Уже з часу надання краю автономних прав (жовтень 1938 р.) у Карпатській Україні з'явилася велика кількість членів Проводу Українських Націоналістів, який очолював А. Мельник. На Закарпатті працювали і активно включилися в роботу на різних ділянках суспільного життя М. Колодзінський, З. Косак, Р. Шухевич, В. Курманович, Б. Фрецьона, М. Лопатинський, в. Петрів та ін. Одним із перших з'явився в Карпатській Україні Олег Кандиба, більш відомий під псевдонімом Ольжич, який тут виконував функції керівника культурної референтури ОУН.

Ті нечисленні документи, які вдалося розшукати у фондах державного архіву Закарпатської області, свідчать про велику активність